

celó nasprotna, in to umanjša skrajnosti, kadar se računa povpreček. Šele strogo matematiška analiza nepravilnostij, preiskava o pogostosti anomalij na podlagi prvotnih zapisnikov more razmere toliko razjasniti, da bi smeli sklepati iz preteklosti na bodočnost. Odločilno besedo ima torej zopet najtočnejša vseh znanostij, vkljub temu, da je svoje dni Airy izrekel: „I think, Meteorology is not science.“

Slavni vojaki slovenski.

Spisal Fridolin Kavčič.

„O mili narod, kaj zakladov
Med siní tvojimi je skritih.“ —
J. Bile.

Vseh dolgih šeststolet, odkar plapolá slavni črnorumeni državni prapor po pokrajinah, kjer biva Slovenec, zrl je praded naš in zre še dandanes potomec mu v vsakojakem položaji, naj si je v opasnosti, naj si je na vrhunci sreče, zaupno in z ljubeznijo na to zastavo! Mogočna lipa, vzajemna ideja, ki spaja razne narode, vzajemnost dinastije, kalila je tudi v osrečji Slovenca, pognala močne korenike ter razprostrla svoje vejevje. Niti óni burni časi, v katerih je divjala ljuta nevihta po državi, niti ti niso mogli pretresti naše zvestobe, omajati njenih ogromnih korenin. Neupogneno in véрно kakor skala velikana Triglava je stal zmerom Slovenec na braníku za prestol in skupno domovino. Usoda naroda našega je tesno združena z usodo dinastije cesarske.

V stoletnih bojih proti krutemu vragu krščanstva, na bojiščih v Nemcih, Francozih, Dancih, Špancih in Italijanih, povsod, kjer se je ponosno vila avstrijska zastava, izkazali so se Slovenci pogumni in iskreno ljubeči skupno domovino Avstrijo. In kakor smo vekove dajali v óne vrste tisoče in tisoče vojníkov, katerim zapoveduje le jedini poveljnik — cesar, kateri ne pozná razlike narodnosti ljudstev svojih — v óne vrste, katere združuje vez bratske ljubezni in pokornosti, posvečene osebi vladarjevi, ki je vsem sredotočje njihove čestí in slave; — isto tako nam je v teh vrstah zabeležiti pojedinih znamenitih junakov, hrabrih, večjih načelníkov, rojakov slovenskih. In ker je v obče znano, da je najizvrstnejše sredstvo, če se narodu vceplja, obuja in krepí ljubezen do skupne domovine Avstrije, če se širi opis in usoda takovih veljakov, da se pozni vnuk spominja slave pradedov svojih, kot naj-

dražje svetinje, ki mu služi v bodrilo in vspodbujo, sklenil sem, da čestitim čitateljem „Zvonovim,“ kolikor mi dopuščajo slabotne moči, opišem na kratko življenje pojedinih slovenskih junakov novejšje dôle.

Marsikdo njih se je bil poslovil še mladenič od dóma svojega. „Z Bogom!“ je dejal milemu, tihemu obiteljskemu krogu, prisegši na prapor, in koder je vel ta v milobi, žalosti, sreči, nezgodi, tam mu je bila domovina, jedina domovina njemu, kogar je slepa usoda ali dvignila visoko v vis, proslavila ga — ali pa položila ga v hladni grob.

Ali da so ti možaki potegnili iz bojne žarice beli ali črni žreb — zaslúge njihove ostajajo navadno prikrite poznim potomcem — pozabljene — kamenar, ki jim je izklesal ime v mrzli nagrobni kamen, jim je mnogokrat jedini biograf. Bolje in bolje bledé črke, ki beležijo njihove čine in orumeneli papir spí po prašnih arhivih. Sreča, mila sreča, če je še najti móči tacih listín! Sreča, če že niso raznesene, razpršene, kakor pepel ónih hrabrih junakov! In ni jih čisto najti več, niti čitati móči slavnih ónih imen na porušenih, posedlih se nagrobnih spomenikih, katerih zarasta bujna trava, porasta mah zeleni. „Njih zasluge le skrite so povsod!“ Najslavnejši vojak slovenski je Jurij baron Vega. Drug, do sedaj pozabljen, rojakom svojim do cela nepoznan Slovenec je:

I.

Generalni major Pavel baron Seničar,

vitez avstrijskega redú Marije Terezije.

Pradedu našega junaka Pavla Seničarja je tekla zibel v prijaznem, mikalno ležečem trgu Rečici v Savinjski dolini. Bil je imovit kmet, ki je svojega sina Jakoba poslal v šolo ter ga dobro vzgojil.

Tega Jakoba nahajamo pozneje oskrbnika v graščini Gorenji Radgoni. Franc, sin Jakobov, oče generalnega majorja Pavla Seničarja, šolal se je v Celji. Mlada svoja leta je prebil večinoma v že omenjeni graščini. Kesneje je stopil v službo h grofu Koloniču, oženil se ter bil vinski prejemnik in pozneje oskrbnik na Koloničevi graščini Freiberg pri Gleisdorfu na Gorenjem Štajerskem. — Franca Seničarja zakon je blagos'ovil Bog -- imel je mnogo dece, katere mu je pa še v nežni mladosti več pomrlo. Izmed njegovih otrok je omenjati zlasti Alojzija, ki je v letu 1810. zavzemal mesto c. k. beležnika in dvornega sodnika v lamberskem samostanu, in Pavla Seničarja, poznejšega generalnega majorja, ki je zagledal luč sveta v 25. dan marcija meseca 1760. leta v Freibergu. Pri krstu mu je kumovel Pavel Hijeronim Schmutz, dekan Weizburški, brat Karola Schmutza, znanega pisatelja historično-topografskega leksika Štajerske, ki je tudi prepotoval óne kraje ožje svoje

domovine, kjer so naseljeni Slovenci, in pisal precëj objektivno o njih. — Zadnji sin je Franc Ksaverij Seničar, porojen v 14. dan novembra meseca 1761. leta. Ta je bil trgovec v Trstu.

Pobožna je bila obitelj Seničarjeva in prava istinita otročja lju-bezen napram roditelju svojemu klije iz več cerkvenih ustanov, o katerih nam poroča župnijska kronika Gleisdorfska.

Otročja svoja leta je prebil naš junak večinoma pri svojem dedu v Gorenji Radgoni, isto tako je le-sem zahajal na šolske počitnice za kratkega časa dijačenja svojega v Celji in Gradcu. A bival je tudi često na počitkih pri svojem strijei na Rečici. Obilo mu je bilo tû prilike, da si je popolno prisvojil slovenski jezik. Zabil ga ni niti za časa petinpetdesetletnega svojega vojaškega službovanja, kajti ko je bil v aprilu 1836. leta prišel poveljnik trdnjavi v Osjek, sporazumeval se je kaj dobro s tamošnjimi Hrvati, kakor mi je pravil osješki meščan g. Riegel. To nam nadalje dokazuje tudi senica, katero si je volil v grb tedaj, ko so ga pobarónili. Kesneje bodem še govoril o tem. Seničar je namreč dobro znal, da se mu izvaja rodno ime od slovenske senice. —

Že v mladeniči je vrelo, že v mladih letih ga je prešinjala želja po slovitih činih, že ondaj gnalo ga tija v širni prostrani svet, ki je baš tedaj bil tolikanj buren. Šestnajstleten mladenič je zapustil Pavel dom ter prostovoljno stopil v c. k. vojsko.

Že v bavarskem ratu za dedno nasledstvo nahajamo ga praporščaka (Fähnrich) pri Kolovratovi pehôtii. Udeležil se je vseh dogodkov francoske vojske in skoraj se mu tudi nudi zaželena prilika, zastaviti življenje ter žeti za to česti in slave. V francoski vojni je delal Seničar hrabrosti čuda; prestreljenega in prebodenega — dobil je pet ran — našli so ga po končani bitki na bojišči, le po čudovitem naključji je ostal živ in zopet okreval. ¹⁾

Osobito neustrašeno se je vedel Seničar v bitki pri Novi 1799. leta, kjer se mu je grenadirskemu stotniku posrečilo, da je s silovitim naskokom z bajoneti prepodil sovražnika z gôre Serravalle, popadel ga od strani ter s tem vojski pripomogel k zmagi. O ti priliki je osvobodil preko 1000 zajetih mož, po nekoliko avstrijskih, po nekoliko ruskih.

Leta 1809. dobí Seničar, dasi je bil le polkovnik pehôtne mu polku Benjovsky, jako častno, a težavno nalogo, da krije vso umikajočo se vojsko po odločilni usodni bitki pri Nemškem Wagramu. Ta ukaz je zvršil izvrstno. Takoj zatem dobí povelje, braniti Hollabrunn do zadnjega možá. Vkljub najsilovitejšemu jurišanji, navzlic gorečemu selu

¹⁾ Dr. J. Hirtenfeld, Der militär. Maria Theresien-Orden und seine Mitglieder. 1857. III, P. 1040.

se je držal hrabri polkovnik zoper vse naskoke do polunoči, ko dobi povelje, da se mora umekniti. S to pogumno branitvijo, pri kateri se je bilo boriti po dvoréh, vrtéh in grapah z osobito trdovratnostjo, naklonil je umikajoči se vojski mirno noč in vseh, da je sovražnik prehiteti ni mogel na daljnem potu. Nadvojvoda generalisimus mu je priznal za to dejanje z vojnim ukazom 13. dné junija vitežki križ redú Marije Terezije, vsled česar so Seničarja marcija meseca 1821. leta pobarónili. ¹⁾

V letu 1812. bil je Seničar polkovnik in brigadir navzočen skoraj pri vseh bitkah in praskah. Sreča mu je bila vedno mila. Leto 1813., 1814. in 1815. prebil je v vojski v Italiji. Ko je francoski general Deconchy v 2. dan decembra meseca 1813. leta predril čez Costo in Roverdiro proti Rovigu, kjer je stal Seničar s štirimi kompanijami kot reserva, da krije most na čolnéh pri Bori, in ko ga sovražnik napade s konjico, odmakne se Seničar tolikanj, da je moglo topništvo, ki je stalo na levem bregu reke Adige, doseči sovražnika. Poskus Deconchyev, da si osvoji prehod, odbil je sovražnika tako Seničar, a vrhu tega tudi nazaj do Roviga. Važnejši so mu bili čini 1815. leta, ko je generalmajor pod Bianchijem vodil vso pehôtno brigado. Ko je že predirala glavna sila preide v 14. dan aprila pri Vignoli rečico Panaro, razkropí ostrog sovražne zadnje straže ter si osvoji čuda prateži. V bitvi pri Tolentinu (v 2. in 3. dan marcija) vodil je Seničar jedno izmed dveh pehôtnih brigad; stal je na levem krilu na visu pred Modijo. Ob mraku prvega večera je vzel desno kolono Muratovo, ki se je bila drznila preblizu glavnemu stanu Bianchijevemu, čez Vedovo in Ponte Gallo v lesovje pred Monte Milone nazaj. Prihodnji dan je zavrnil napad imenovanega kralja na višine pri Modiji sila krvavo in po dobljeni bitvi podil sovražnika do Citanuove. Zatem je obkolil trdnjavo Pescara, v kateri je zapovedoval Neapolitani nekoliko sto možém. Ker Neapolitani o kaki predaji ni hotel slišati ničesar, prične Seničar v

¹⁾ Grb mu je po Wurzbachovem bijogr. leksiku avstr. cesarstva zvezek 34. stran 115.: Quadrirter Schild, Feld 1 und 4 in Roth, ein aus dem unteren Rande hervorwachsender, geharnischer, goldgekrönter Mann, der in der rechten Hand eine natürliche Lerche (soll richtig heißen Parus major, Kohlmeise. Opazka pisateljeva) hält; Feld 2 und 3 in Blau, drei grüne Hügel, deren mittlerer höher ist und drei beblätterte, oben mit Blumen versehene Tulpenstängel trägt, auf dem Schilde ruht die Freiherrnkron, auf welcher ein ins Visir gestellter gekrönter Turnierhelm sich erhebt, aus dessen Krone ein geharnischer Mann mit der Lerche (richtig Kohlmeise. Opazka pis.) aus Feld 1 und 4 hervorwächst. Die Helmdecken sind rechts roth mit Gold, links blau mit Silber unterlegt. — Wurzbachu se je ptič zdel skorjanec, a je le senica — ki je v zvezi z imenom Seničar.

25. dan maja streljati na trdnjavo ter pripravljati se k naskoku. A skoraj uvidi sovražni poveljnik, da se ne more držati, in kapitulira v 28. dan maja meseca. — Vrsta 80 topov, bogata zaloga municije in smodnika je palo v roke Seničarju. Ujeto posadko, 50 častnikov in 500 mož, odvedli so v Napolj. — Izvrstni vojniki so prišli potem k okupacijski vojski na Francosko. Papež, kralj napolitanski in sardinski odlikovali so ga z redovi. —

Na svojo prošnjo so ga imenovali na to poveljnika trdnjavi Osješki v aprilu 1826. leta.

Seničar je bil čiharnih petnajst let generalni major in nedoumno mi je, kako da junak Hollabrunški in Pescarski ni avanziral dalje. —

V Osjeku živi samó še jeden človek, ki pomni Seničarja — petinsedemdesetletni gospod Riegel, bivši zlatár. Ta mož mi je pripovedoval, da je bil Seničar velik posebnež, visok, širokoplèč. Po tedanjem vojaškem običaji je bil vedno gladko obrit, baje je bil zeló nečimern; — brivec je moral vsako jutro rano k njemu. Navadno se je sprehajal vsak dan in vedno nosil red Marije Terezije. Mnogo mu je bilo na tem, da so ga pozdravljali tisti, ki so ga srečavali. Nekdaj je ustavil mladega možá, ki je prišel mimo, a prezrl ga, rekoč: „Znate li, kdo sem jaz?“ — „Dà, dà, poveljnik trdnjavi“, odgovori mladič. „Dobro, a zakaj me niste pozdravili?“ — „Gospod general, baš se vračam z Dunaja, in tam je čuda generalov; pozdravljajo pa tam ljudje samó tiste, katere osebno poznajo!“ — Srdit se zabrne Seničar in se šeta dalje.

Velika pobožnost in radodarnost njegova poznana je bila v občé. Vsako nedeljo si je nasadil Seničar svoj generalski klobuk ter šel k maši. Po končani službi božji je posedeval še rad nadalje v cerkvi; niti popóldne ni zamudil litanij. Imel je tudi navado, da je po vseh žepih nosil novce s seboj. Jedva je stopil iz cerkve, obsula ga je jata beračev in siromakov, katere je nadarjal redno. A tudi družih sitnih prosjakov se mu često ni bilo môči obraniti. Osječanje so ga imeli za bogatina, a jaz moram oporekati temu.

Seničar je prišel vdovec 1826. leta v Osjek. S seboj je pripeljal mlado, lepo hčerko. Kdaj in kje se je bil oženil Seničar, nadalje, kdo mu je bila soproga, nisem vkljub skrbnemu preiskovanju mogel pozvedeti, isto tako ne usode mile mu ostale jedinice po smrti njegovi. Seničar je umrl v Osjeku v 20. dan junija 1830. leta. Imel je 70 let.

Leta 1883. nahitila me je usoda v nazvano mestece. — Napotil sem se jedenkrat na tamošnje vojaško pokopališče ter marljivo iskal neznatnega, tihega prostorčka, kamor so bili zagrebli hrabrega, sedaj že skoraj pozabljenega mi rojaka — toda zamán! Nikjer ni več

skromnega kamena, ki bi kazal potomcem, kje Seničar „spí nevzdramno spanje.“ Naj bodo tedaj kratke te vrstice v potomcih mal spomeník junaku - vojniku, ki se je trudil dolzih petinpetdeset let službovanja svojega zadoščati dolžnostim svojim, koristiti domovini in vreden biti najvišjega priznanja.¹⁾

II.

Generalni major Karol Polc pl. Ruttersheim,

vitez Leopoldovega redú, redú železne krone 3. vrste z vojno dekoracijo, imetnik vojnega križa za zasluge, vitez c. mehikanskega Guadelope-redú, poveljnik 33. pehótné brigade.

V 22. dan julija meseca 1819. leta porodil se je bil v Ravnah na Notranjskem v graščini, ki je last grofu Hohenwartu, tedanjemu oskrbniku Lovru Polcu, sin, čegar ime blagovoljni čitatelj nahaja na čelu temu spisu. Mati mu je bila Franja Ksaverija, porojena Pavšel. Mlademu Karolu je najbolje godil vojaški stan; zatorej se odločita roditelja, da ustrezeta sinovi želji ter ga posvetita bogu Marsu. Izvrstno izobraženost vojaško si pridobi bistrourni deček v odgojevališči domačega 17. polka v Ljubljani in stopi 1836. leta radovoljno — prostak v vrsto vojnikov na pot, ki ga je privela do česti, vojaške slave in visocega dostojanstva. —

Čiharnih šestnajst let je služil v domačem polku cesarja. Leta 1846. postane podlajtnant drugega reda, a osemnajst let je prebil v pehótnem polku št. 52, kateremu je bil končno polkovnik ter polkovni poveljnik.

Leta 1880. imenuje se Polc poveljnikom 33. pehótné brigade, a dné 1. maja 1881. leta napreduje na ti stopinji generalnim majorjem.

Po preteku oseminštiridesetih efektivnih službenih let, katerih je služil deset med moštvom, a osemintrideset častnik v c. k. vojski nahajamo generalnega majorja pl. Polca brigadnega poveljnika v 63. letu dôbe svoje še v aktivni službi, junaka na duhu in telu. V polni moči moški zaloti ga v Vélikem Varadinu neizprosna bela žena v 15. dan junija 1884. leta; jedva pet dnij je bolehal.

Navdušen za stan, kateremu je bil udan z dušo in telom, poln ognjevite žareče ljubezni za cesarskega gospodarja svojega, vspel se je bil generalni major na stopinjo, katero je zavzemal. — Da bi bil hi-

¹⁾ Iz moškega pokolenja Seničarjevega živi še g. Franc Seničar, trgovec v Kamniku. Pis.

treje avanziral, da bi ga obdajal svit brze karjêre, ni mu bilo usojeno. A bil mu je odsev javne pohvale — saj ga je bil knez Schwarzenberg očitó pohvalil za junaštvo pri Milanu, za katero je bil odlikovan z vojnim križcem za zasluge.

Udeležil se je bil vojen 1848. in 1849. leta na Laškem.

Leta 1878. vidimo Polca poveljnika 1. górske brigade pri vseh bojih, ki so se bili v bosenski okupaciji na poglavitni operacijski progi od Broda počenši do Serajeva. Pri Kosni, Maglaji, Žepčih, Kokonji in Popoviči, na Visokem pri jurišu na Serajevo, pri ekspediciji proti Mokremu in v boji pri zadnje imenovanem selu nahajamo hrabrega brigadirja; v ognji mu je svojstvo redka mirnost, čudovita hladnokrvnost, s strogim, večjim okom premotruje razmerje, vedno pogaja prava sredstva, a vodi ga očetova skrb, vedno mu je blaginja smer za čete, katerim načeluje. Nj. Veličanstvo cesar je blagovolil pripoznati velike zasluge, katere si je pridobil Polc tekom te vojne, z najvišjim pohvalnim priznanjem in z redom železne krone z vojno dekoracijo.

Po končani vojski prevzame Polc zopet poveljništvo svojega polka in 19. dné novembra 1878. leta vodi ga v garnizijo dunajsko. Úvod hrabrega izvrstnega polka, ki si je bil slavo svojo utrdil v premnostih bojih imenovanega leta ter osvojil si nove, bil je v pravem pomenu besede „via triumphalis“. — Prebivalstvo dunajsko je vsprejelo glava do glavé hrabri polk z urnobesnimi gromovitimi klici. Ves v yencih in cvetji mu je jezdil na čelu naš rojak polkovnik Polc. S ponosom, z notranjim zadovoljstvom je zrl lahko na krasni svoj polk, pri čegar vojniškem naobraženi je tudi sam sodeloval neumorno, v katerem pa je znal i ohraniti rednega ónega duha, katerega treba, da se zvršijo vekoviti, hrabri čini.

Povodom petdesetletnice službenega jubileja podarí mu cesar, priznava je vedno hasnovito delovanje in vrlo obnašanje pred sovražnikom, vitežki križ Leopoldovega redú.

Generalni major Polc je živel v srečnem zakonu. Nežne čuti, plemenite nravi je bil in srečna vez je spajala vse ude obitelji njegove. Vsem je bil jednako skrben oče. Tožna ga je preživela užaljena soproga, trije sinovi in jedna hčerka.

Ljubezen do vojaštva mu je velela, da je i sinove svoje vzgojil v vojnike. Rad je sanjaril o tem, kako bode videl vspevati svojo deco v vrle, zavestne za domovino in cesarja svojega vnete vojake.

Slavni vojaki slovenski.

Spisal Fridolin Kavčič.

III.

Josip baron Jablonsky del Monte Berico,

c. k. podmaršal, pravi tajni svetoválec, imetnik pehótnega polka št. 30., vitez avstrijskega vojniškega redú M. Terezije in redú želežne krone prve vrste. —

Deroča Mura je stopala leto za letom preko odmerjene ji struge, trgala prstene obali ter tirala peneče svoje valovje po bližnji rodoviti planjavi. Radi tega so jeli okoli 1804. leta pri Radgoni graditi násip in zavrátati reko. Čuda je onda trebalo delavcev. Vsulo se jih je omenjenega leta v Radgono Slovencev, Italijanov in gorenje-štajerskih Nemcev. Pri radgonskem zemljemerci Hollerji, ki je vodil delo, oglesi se tudi doslužen vojak, imenom Jablonsky, rodóm Čeh in ga prosí, naj bi ga za delavca vzel v službo. Holler ga vsprejme in Jablonsky je skrajema nadzoroval delavce. Delavni Čeh se prikupi sčasoma toliko Hollerju, da ga po dovršenih zgradbah pridrží za kočijaža pri sobi. V tem, ko je Jablonsky nadzoroval delavce, seznanil se je z lepo mlado Slovenko Miciko, hčerko delavca Kaganca, ko je v praznicah in nedeljah z desnega brega Murinega hodila očeta v Radgoni obiskavat.

Jablonsky se zaljubi v mično deklico in jo véde pred oltar. Micika ostavi za tem rojstveno si hišo ter gre za deklo služít k radgonski obitelji Schilcherjevi, kjer ostane do očetove smrti. Potem se preseli k bratu, ki je po očeti podedoval malo imetje.

Sad Mickinega zakona je bil čvrst, zal deček, kateri se je porodil v 6. dan septembra 1806. leta v Radgoni. Kumovala mu je Josipina, hčerka gospé Schilcherjeve, a krstil ga je takratni kaplan Maul, kumici na čast za Josipa. —

Doumno je, da Josipovemu očetu, kateri se je bil sčasoma docela poslovenil, kočijažu Hollerjevemu, ni preostajalo časa, da bi se zeló brigal za sinka.

Odgojila ga je torej le mati sama, Slovenka Micika. Mlada mati pač nikoli niti slutila ni, da bode ljubčka njenega kdaj dičila krona baronska, da bode kdaj nosil prvi avstrijski red za hrabrost, odlikovanje, katero nosijo s ponosom kralji in cesarji; da ji bode sinček cesárski tajni svetoválec. — Ali Rojenice, srečonosne bele žene, darove svoje sipajo v kočó beraško in v sijajno zibel ponosne palače. To pot so vsule blagost v siromašno bajto, tam na obalih Mure zelene.

Mlada leta je prebil jako prebrisani deček, kakor vsi ubožni slovenski otroci; letal je po logu in livadi, in pasel krave. A ko zapazita roditelja redko nadarjenost njegovo, pošljeta ga v šolo v Radgono, kder se je potem vedno odlikoval med učenci. —

Po dovršenih osnovnih šolah dá marljivega dečka kumica njegova, blaga Josipina Schilcherjeva, na svoje troške na gimnazijo v Gradec. Izkazoval se je vrednim podpore svoje kumice; učil se je izvrstno. Toda dolgo ni vstrpel živahni deček na šolskih klopéh, že petnajstletni mladenič reče jim: „Z Bogom“! Ljubezen in nagnenost do vojaščine ga napoti, da stopi kadet v 10. strelski bataljon. Leta 1822. odkazan je bil Gradec slovitemu temu bataljonu v depotno bivališče. Baš omenjenega leta odide transport strelcev iz Gradca na mejo rimsko k bataljonu, ki je bil ondaj prideljen brigadi Paumgarten. V ti četi je bil tudi prejšnji dijak Jablonsky. Srečno je došel k bataljonu v Molo di Gaeta.

Jablonsky je z 10. strelskim bataljonom bival po raznih garnizijah na Laškem, v Reki in v Dalmaciji.

Leta 1839. nahajamo Jablonskega v bataljonu po starosti tretjega lajtnanta. Ž njim zajedno sta služila Slovenca častnika Anton Koceli in Viljem Vrhovšek v bataljonu.

Leta 1846. povišali so namesto umirovljenega stotnika Ivana Dizelhoferja nadlajtnanta Jablonskega za kapitan-lajtnanta. Leta 1847. bil je imenovan stotnikom. Leta 1848. stoprav nudi se Jablonskemu zaželena prilika, da izkaže čudovito svojo hrabrost ter da bistveno pomore osnuti nesmrtno slavo 10. strelskemu bataljonu.

V dan bitve pri St. Luciji je stala 6. kompanija pod poveljništvom stotnika Jablonskega kot rezerva pri cerkvi St. Lucije in zajedno štirim topom na cesti v brambo. Bilo je okoli poludevete ure zjutraj, ko javi vedétna četa z vstrajnim streljanjem, da je sovražnik blizu. Sovražnik je pričel takoj proti St. Massino Croce, in Bianca Chicco strašansko kanonado, in se vrgel z vso silo na poprišče pri St. Luciji, katero je branila slabotna brigada Strassoldova. Skoraj četrt ure streljal je sovražni roj strahovito z granatami na krilo in v bok; prejenjal je zatem nekoliko, a mahoma se prikaže tudi pijemonteška kolona čez kamenene zgrade. Ta hip so pričeli vrli strelec svoje delo; prevspešen ogenj je podiral sovražnike, da so padali kakor snópje. Presenetljiv je bil vspeh; sovražne kolone so izginile neutegoma. A dasi so vruga naši večkrat zavračali s krvavo glavo, ponavljal je vendar le napade na pokopališče, katero se je trdovratno branilo. Že je bilo odbitih več drzovitih naskokov najmenj šestkrat močnejšega sovražnika. Brigada Aosta predere torišče med pokopališčem in vélicim vrtom; ali strelski

četi, ki sta stali tam, zavrnila sta jo z bajonetom. Že je bilo upalo sovražniku srce zaradi hrabrega upora, ko se mu prikaže o boku nova brigada v pomoč. Po tri ure trajajočem nejednacem boji, v katerem se je držal bataljon čuda vstrajno, prepustil šele neprijatelju silovito branjeno pokopališče. Stotnik Jablonsky je kril s svojo kompanijo umikajočo se četo vstrajno in pogumno. Drugi dan je ukazal feldmaršal grof Radetzky, da se zopet osvoji St. Lucija, kar se je tudi zvršilo po trdovratnem boji. I tû se je odlikoval v novo 10. strelski bataljon.

Feldmaršal grof Radetzky izraža v svojem izveštju de dato 9. dné majnika 1849. leta o bitvi pri St. Luciji na vojno ministerstvo: 10. strelski bataljon pod poveljništvom vrlega svojega polkovnika pl. Kopala je imel osobito najtežavnejši nalog, kajti zaslanjal je óni del sela, proti kateremu je razvijal sovražnik vso silo svojo. Sâma 6. kompanija, ki je bila postavljena pod stotnikom Jablonskim na pokopališči, odbila je tri silovite napade pijemonteških grenadirjev.“

Do 27. majnika je bival bataljon v St. Luciji ter služboval na predstražah. Dan po bitvi pohodi čislani feldmaršal Radetzky imenovano selo, objame polkovnika pl. Kopala, in se njemu in stotniku Jablonskemu iskreno zahvali za njiju vstrajnost in hrabrost. — Stopimo sedaj na bojišče pred Vicenco. Bilo je v 10. dan junija, nekako ob 3. popó-ludne, ko se hrabri strelci 10. bataljona pod Kopalom po robu postavijo jurišajočim vragom ter jih vržejo iz že priborjenega hribovja. Za tem činom prederó pomešani s sovražnimi vrstami vred, na planoto, kjer je dvoje okopov z dvema topoma hermetično zapiralo cesto. Ne čakaje povelja se vrže Jablonsky s svojo kompanijo — pred pričetkom napada je raztrupila sovražna krogla polkovniku Kopalu desnico — na prvi okop. Na čelu samó le nekoliko strelcem osvoji si ga — bil je prvi v njem. Sovražnega vojnika, ki je jedva pet korakov od njega oddaljen strelil nánj, posekal je svojeročno. Vzgedna ta hrabrost navdušila je vso četo tako, da je pogumno udarila za svojim vodnikom. — Potem si osvoji Jablonsky drugi okop, kjer je bil zopet prvi, in podí sovražnika od postaje do postaje do Modene, najskrajnejše tóčke pri Monte Berici. Tû se nahaja cerkev s samostanom „Madona del Monte“, katero veže stebrišče z mestom in ki popolnoma dominira Vicenco. Okopa, katera si je bil osvojil Jablonsky, gospodujeta čez greben, po katerem se je bilo lahko približati samostanu. Ako je to dobljeno — pisana je bila usoda mestu. — Iz tega se vidi, kako važen je bil ta kraj in kakove vrle nasledke je imel preizvrstni óni čin.

V tem boji je bil tudi težko ranjen že omenjeni stotnik A. Koceli. — V 16. dan junija je umrl polkovnik pl. Kopal, ker so mu morali odžagati rokó. Hrabri in zvesti njegovi strelci so ga spremili v 18. dan junija na zadnjem potu ter ga zagrebli z vso vojaško slavo na pokopališči v Vicenci.

V kapitlji 151. promocije dné 27. novembra 1848. leta pripoznal se je umršemu polkovniku pl. Kopalu in stotniku Jablonskemu viteški križ vojaškega redú Marije Terezije. Vsled tega je bil Jablonsky v 7. dan marcija 1850. leta povzdignen v baronski stan, in je dobil predikat: „del Monte Berico.“¹⁾

Pri napredovanji proti visočinam pri Somi in Somi Campagni v 23. dan julija in Gamboliti 4. avgusta se je znova odlikoval Jablonsky z osobito dobrim navodom in s pogumom. Začasni poveljnik bataljonov, stotnik baron Lütgendorf, slavi v svojem poročilu vrlo obnašanje, ter pravedno vodstvo stotnika J. Istotako se nahaja Jablonskega ime v feldmaršalovem izvestji, ki opisuje óni za usodo Milana toliko odločilni boj.

Z najvišjim odločilom dné 14. oktobra 1848. leta je bil Jablonsky imenovan majorjem v pehótnem polku Zanini št. 16. Pri slovesi mu je podarila 6. kompanija, katero je vodil Jablonsky tolikanj slavno, prekrasno sabljo, redek dokaz hvaležnosti in čislanja.

Leta 1849. dné 3. aprila je bil Jablonsky imenovan majorjem novo osnovanemu 21. strelskemu bataljonu, s katerim je ostal do leta 1850. v Italiji.

V 17. dan novembra 1849. leta je bil Jablonsky povišan za oberstlajtnanta in v 6. dan junija 1850. leta premeščen k prvemu žandarmerijskemu polku.

Jablonsky je služil po nekoliko v omenjenem polku, večinoma pa polkovnik in poveljnik 14. pehótnemu polku vélikega vojvode hesenskega; leta 1857. je bil povišan za generalnega majorja in brigadirja v Pragi.

Leta 1867. imenujejo Jablonskega drugim imetnikom prvemu pehótnemu polku cesar Fran Josip I. in 1866. leta je bil povišan za feldmaršallajtnanta ter prideljen deželni generalni komandi v Prago. Od 7. dné maja do 5. dné julija 1866. leta je vodil moravsko-šlezjsko generalno poveljništvo v Olomuci. — Leta 1869. postane imetnik 30. pehótnega polka ter se 1872. leta imenuje podmaršalom. Leta 1873. umirovijo ga definitivno, na njegovo prošnjo, o kateri priliki mu je cesar, pri-

¹⁾ V grbu svojem ima vrhu družega z ozirom na slovansko svoje ime „einen rothen Apfel an einem mit 3 Blättern versehenen natürlichen Zweige.“

znavač njegovo nadpetdesetletno izborna službovanje podelil red železne krone prve vrste. Jablonsky je umrl 1. dné februvarja 1876. leta sedemdesetleten veteran v Gradci.

Junak naš je bil visoke rasti, krepak, izurjen v vseh telesnih vajah, drzovit jezdec in smel strelec, radodaren in prost vsakojake pedanterije. Jablonsky je bil, kar jednoglasno izpričujejo bojni drugovi njegovi, mož izrednega vojaškega talenta. Mnogo let je živel v srečnem zakonu ter zapustil več otrok.

Na sveti večer.

Slika iz tržaškega življenja. Spisal Nenád.

Bilo je temno in luči so gorele po ulicah, ko se je gospod Gorázd napotil po stari svoji navadi v krčmo večerjat. Gostilna je bila prazna. Točaj je stal pri stranski mizi, bavč se z nekim zavitkom; bil je v svoje delo tako zamišljen, da je celó pozabil vstopivšega gosta pozdraviti. Prinesel mu je vina rekóč: „Nocój se pač pozná, dà je Božič, nikogar ni videti; seveda, nocój večerja vsak rajši domá. Ukazujete káj večerje, gospod Gorázd?“ dostavil je še.

Gorázd si dá prinesiti navadno večerjo. Založil je parkrat, toda nocój se mu ni ljubile. Gnalo ga je nekaj ven. Kam, sam ni vedel. Hodil je brez namena iz jednih ulic v druge, kamor ga je zanesla noga, a v krčmi ga samega za mizo nocój ni vstrpélo!

Srečaval je ljudi, katerim se je poznalo, da se jim mudí. Hiteli so gotovo vsak na svoj dom, kjer željno čakajo žena in otroci. In nocój ne prihaja lahko kdo s praznimi rokami domóv. Na Sveti večer se kaj tacega ne spodóbi. Nocój dobi vsak, kolikor jih je teh malih kričajev in razgrajalcev, vsak dobi svoj dar. To pa ti poredneži vedó, oj, dobro vedó, da jim oče nocój káj lepega prinese, zato ga pa tudi že težko čakajo. Nekateri poslušajo pri vratih, ali še ni čuti znanih korakov, drugi pazi pri oknu, kdaj se prikaže. In ko se napósled vrata odpró in oče stoji pred njimi, oj, to je veselje: vsprejme ga radósten krik, sméh in ploskanje z rokami. V hipu so pri njem, obsujejo ga, kakor čebéle pomladanski cvet. Najmlajši mu objame koléno, drugi seza po zavitku, a hčerka se vspnè, da ga objame okoli vratú. Vsi ga kličejo, pogledavajo ga tako milo, da se presrečnemu očetu od radósti topí srce. Za njimi pa stoji mati in tudi nji zablesté solze radosti in sreče v očéh. Dà, nocój je Sveti večer, nocój se je rodila sreča na svet, njen žarek je zasijal pod vsakateri strop. — — —

Slavni vojaki slovenski.

Spisal Fridolin Kavčič.

IV.

Josip Žiga baron Novák,

feldmaršallajtnant, vitez avstrijskega vojniškega redú M. Terezije.

Leta 1770. imel je nekov J. Novák komendsko graščino pri Kamniku v zakupu. Žena mu je bila Slovenka z južne Štajerske, po imeni Marija Terezija Rožanec.

V 16. dan marcija 1772. leta se jima narodí sinek, katerega so krstili v župni cerkvi sv. Petra na ime Josipa Žige. — Mladi Novák je zvršil v Ljubljani študije svoje. Ko je Turčin zopet leta 1789. jel zbirati svojo vojsko, da napade Avstrijo, ni strpelo več mladega Josipa domá. — Mlada kri tudi pri njem ni zatajila vroče kranjske naravi, hrepeneče po bóji s starim sovragom krščanstva. — Novák stopi kadet v 26. pehótni polk in si priborí prve lovorike, kakor nekđaj Vega, v turškem bóji. Odlikoval se je osobito z bravuro ter jako spretno vodil izročeno mu četo. — V bóji junak, pravi pravcati vzgled hrabrega vojnika, ni se Novák, kakor marsikateri drug vojak, v mirnem času mogel privaditi vojaškemu življenju. Bil je namreč prevročekrven, in rada mu je vskipovala kri. To ga konečno napoti, da zapustí vojsko in praktikant stopi v državno službo. —

Toda jedva so bile zapalile bojne furije na Francoskem plameníco, pa ognjeviti mladenič državni službi zabrne hrbet in popustivši večletno svojo prakso, pohiti znova pod zastavo, da bi zadostil hrepenenju po bojni slavi. Drugič je stopil v vojsko dné 18. decembra 1793. l., v koji dan je zopet 20. pehotnega polka kadet pričel vojaško svojo karijero. — Poleg mnogih oblegovanj in manjših prask, kjer nahajamo Nováka, omeniti moramo tu zlasti slovitih bôjev pri Zürichu (26. in 27. dné sept. l. 1799.) in Hohenlindi (3. dné dec. l. 1800.) v kojih je Novák, ki je o tem napredoval nadlajtnantom, izkazal se izredno neustrašljivim. — Junija meseca 1805. l. bil je imenovan stotnikom pri pehoti Hohenlohe-Bodenstein št. 26. ter boril se je v tem polku služoč pri voji v Italiji. Sreča mu je bila tolikanj mila, da si v bitki pri Caldieru (dné 30. okt. l. 1805) zbog izrednega poguma in srčnosti pridobi ne le javno priznanje nadvojvode Karola, nego s soglasnim sklepom kapiteljskim zasluži tudi viteški križ Marije Terezije.

Ko je Massena prodiral dalje, udá se Verona v 29. dan okt. 1805. leta. — Polk št. 26. bil je óndaj v posadko južnovstočnemu mestnemu delu in se je odmikal v neprestanem boji v pozicije Caldierske. Tam so ga dodelili desnemu krilu vspórednega voja, zapadno od Colognole.

Posebno se je odlikoval v ta dan 3. batalijon polkov. Odbijal je namreč z veliko hrabrostjo ponavljajoče se napade Francozov na utrdbe pri Colognoli. — Francoska divizija je bila napadla 10. reduto, predrla že vánjo ter se vspela na prsobran. V tem kritičnem trenutji prihití stotnik Novák, ki je s svojo četo na stráni redute stal v zaščit neki brežini. Uvidevši opasni položaj, v katerem se nahaja divizija vspostavljena v reduti, napade Francoze nemudoma od zadaj z nasajenimi bodali ter na prsobranu svojeročno poseka voditelja sovražnemu oddelku in Francozje prišedši med dva ognja, brzo zapusté torišče. — Precejšnje število je bilo tu ubitih in ranjenih sovražnikov, šestdeset mož zajetih, ostali razkopljani.

Nadvojvoda Karol piše v relaciji o bitvi pri Caldieru: »Stotnik Novák se je odlikoval izredno, s svojo četo brez zapovedi napadši sovraga z nasajenimi bajoneti in na takov način priborivši si zopet okope«. Uvažujé ta odločilni čin hrabrega Nováka imenuje ga majorjem — odlikovanje, ki je tolikanj večjega pomena, ker je Novák pred nekoliko meseci stoprav povišan bil v stotnika, tedaj kot najmlajših jeden v šarži svoji mogel ponašati se s takšno naklonenostjo.

Ko se je bil sklenil mir, služil je Novák v 37. pehótnem polku. Od tod je prišel februarija meseca 1809. l. k brodskemu polku in se udeležil v rečenem letu vojne pri 5. voji, pri vsaki priliki odlikujé se s hrabrostjo in vrlim svojim načelovanjem. — V relacijah generala grofa Hardegga o dogodkih pri Draždanih in Kulmu navaja se Novák med odlikovanci. V bitvi pri Lipskem je bil ranjen.

Polkovnikom in poveljnikom 1. seklarskemu gráničarskemu polku imenovan, udeležil se je zmagovitega vhoda v Pariz l. 1814. v diviziji feldmaršallajtnanta grofa Antona Hardegga. V nastopnem letu je bil Novák pod Frimontom v vojski v gorenji Italiji, jednako požrtvovalen in neumorno marljiv.

Oktobra meseca 1816. leta ga pobarónijo, a marcija meseca 1827. leta imenujejo generalnim majorjem. Zadnja aktivna služba je bilo Nováku mesto divizijonarja v Slavoniji. Leta 1833. imenujejo ga feldmaršallajtnantom in po petinštiridesetletnem marljivem in vspešnem službovanji upokoje ga 1. dan marcija meseca 1836. leta. Novák je umrl 1860. leta šestinosemdesetleten veterán v Gradci.

Slavni vojaki slovenski.¹⁾

V. Francišek Lavrenčič, vojaški kapelan.

Spisal Fridolin Kavčič.

Dasi mož, čegar životopis tukaj podajam, ne pripada ónim junakom, ki so se z orožjem v roki bojevali proti sovražnikom, vendar ga smem prištevati slavnim vojakom slovenskim, zakaj naudajala ga je bojevitost, kakor je naudajala njega drugove v polku. Ta mož je bil polkovni kapelan 47. pehotnemu polku, Francišek Lavrenčič.

Iz ljubezni do vojaškega stanú si je izvolil najlepši poziv duhovnikov, poziv na krvavem bojišči častí. Okolo njega je besnel boj, on pa je neustrašeno delil duševno pomoč, pomagal pri amputacijah in je z ognjevitimi govori, kakor nekdej Haspinger, vnemal srčnost vrlih dolenjih Štajercev, udeleževal se dejanski italijanske vojne, uplenil celó pri Sussegani papeško grenadirsko zastavo, in marsikateremu Kinskijancu ohranil življenje.

Lavrenčič živi še sedaj, devetinsedemdesetleten častit starček. Sreča ga ni ravno oblagodarila z zemeljskimi darovi, toda ostal je vedrega mladeniškega duhá in vesele nravi, kakor pristoja staremu vojaku, živečemu le še o sladkih spominih minulih dnij, v ponosni zavesti, da je izpolnil nalogo življenja svojega.

Francišek Lavrenčič se je porodil dné 31. vinotoka 1813. leta v Pobrši pri Ptuji na spodnjem Štajerskem. Oče mu je bil imovit málinar, umrl mu je pa že za otroških let. Matí se je drugič omožila, in sila surovi óčim je neizrecno mučil ubogega pásterka. Da se iznebí ukaželjnega dečka, neprestano tičečega v knjigah, pošlje ga na varaždinsko gimnazijo in ga nastani pri siromašnem jermenarji. Za hrano mu je tukaj plačeval po 2 goldinarja stare veljave na mesec.

Po smrti óčimovi bi bil moral Francišek prevzeti domači málin, in bogat kmet mu je pri tej priliki ponudil celó svojo lepo hčer za ženo. Toda Francišku ni prijalo, da bi požiral prah v málinu, nego osta je v šoli. Zvršivši gimnazij, krene leta 1834. na graško vseučilišče. Ondu dokončá modroslovne in bogoslovne nauke, in nató ga 1840. leta posveté v duhovnika. Do leta 1841. je bil duhovni pomočnik v Wildonu, Feldkirchu in Gamlizu. Tega leta ga imenujejo na njega prošnjo vojaškim kapelanom 47. pehotnemu polku.

¹⁾ Glej »Ljublj. Zvon« 1887., str. 483.

Ravno tačas ni imel polk nobenega kapelana, veččega slovenskemu jeziku. Lavrenčič je moral tedaj nemudoma odriniti v Padovo, kjer je istočasno garnizoniral polk.

Kakó izvirno ga je vzprejel polkovni načelnik, polkovnik Vanka, osivel bojnič stare korenine, v čegar junaških prsih je bilo plemenito, gorko čuteče srce, popisuje Lavrenčič sam takó-le: »Prednik moj, sedaj že umrši Andrej Korošec, mlad mož, obolel je na umu, in zató so ga upokojili. Ko se jaz, tudi še mladenič, kateremu je šele poganjala mišja dlaka, predstavim polkovnemu poveljniku, ploskne gospod polkovnik z dlanjo ob dlan in vikne začuden: ‚Kaj, vi ste že duhovnik? Želel sem starejšega patra, in sedaj mi pošljejo mladega pobalina, kateremu niti brada še ne poganja. Ognjevite Italijanke izpijó tudi vam tisto trohico možganov kakor vašemu predniku.‘ — Jaz pa ga zavrnem: ‚Gospod polkovnik, zló je, ako je človek mlad, toda to zló se boljša od dné do dné. Vsakdo tudi ne zblazní, najsi bi radovoljno uklanjal tilnik lepi Veneri; mēni, duhovniku, pa je celó sveta dolžnost, da se premagujem!« —

Te besede so ugajale polkovniku. Potrepal je mladega kapelana po ramenih in mu očetovski dejal: »Ljubi prijatelj, jaz sem vojaško dete. Služil sem počenši od pičice, oženil se že narednik. Žena mi je Čehinja, ki izvrstno prireja kolačke. Imam tudi dve zali odrasli dekleti, Reziko in Katico. Vsak večer ob 7. uri prihajajo k mēni gotovi častniki. Tukaj potem jemo, pijemo, igramo, časih tudi plešemo, in zapovedujem vam, da morate vsak dan priti k mēni, takó sem vam vsaj odtegnil priliko, da ne bodete kolovrátili po kavarnah in krčmah.«

Lavrenčič, naobražen šegav družabnik, odzval se je vsak dan temu prijaznemu vabilu, od tedaj pa tudi delil vse vesele in žalostne ure polkove. Vse ga je ljubilo in spoštovalo kakor ródnega brata.

S polkom svojim je odšel potem v Mantuvo, Vicenco, Verono in Benetke. Navésti hočem samó jeden slučaj iz tega časa: Dné 1. kimovca 1845. leta je marširal polk k brigadnim vajam v Belluno pod poveljništvom brigadirja kneza Hanibala Thurn in Taxisa, ki je 1848. leta padel na pokopališči v Vicenci. Dné 28. kimovca 1845. leta je bila vsi brigadi za konec vajam napovedana parada na papeževem trgu v Bellunu. Ob 9. uri zjutraj so prišli k nji tudi maršal Radecky z nadvojvodo Franciškom Jožefom, sedanjim avstrijskim cesarjem, in Karlom Ljudevitom. Lavrenčič je služil poljsko mašo in odvédel oba nadvojvodi v kapeličin šator in sicer nadvojvodo Franciška Jožefa, kot dragonskega polkovnika, držèč za roko. — Ko je viteški naš vladar, Njega Veličanstvo leta 1883. bival v zeleni Štajerski, posetil je tudi

grad Holleneg, last kneza Liechtensteina. Sivolasi župnik in domači prijatelj knezovi rodbini Lavrenčič je imel srečo, da ga je knez Alfred Liechtenstein predstavil Njega Veličanstvu takó-le: »To je vojaški pater, ki je 1845. leta, ko je bilo Vaše Veličanstvo dragonski polkovnik v Bellunu, služil poljsko mašo in odvédel Vaše Veličanstvo v kapeličin šator.« — Tega slučaja se je Njega Veličanstvo blagovolilo spominjati. Prisotni štiriinosemdesetletni general konjice Frančišek Liechtenstein, приметnil je nató: »Veličanstvo ste hitro avanzirali, v treh letih od polkovnika do cesarja.« —

Dné 14. vélikega travna 1848. leta je kampiral 47. polk pri Castretu pred Trevizo. Ko so vojaki kuhali, napadle so jih papeževe in neapolitanske čete. Lavrenčič se postavi na čelo jednomu oddelku in svojeročno sredi polkovnega moštva zapleni papeško grenadirsko zastavo. Sovražnik pa po kratkem boji pobegne.

Od dné 7. kimovca 1848. leta do leta 1849. so večkrat pozivljali Lavrenčiča, da je služil mašo pri feldmaršalu Radeckem v Villa reale. Pri teh mašah sta vselej stregla dva podčastnika, pred oltarjem pa je sredi klečalnika klečal Radecky, njemu na desnici soproga feldzeugmeistra Hessa in na levici nje soprog.

Popóldne ob 3. uri je bil navadno obed, pri katerem je Lavrenčič sedel nasproti maršalu. Pri teh obedih je bil vselej prisoten fzm. Hess s soprogo in vsi šarži od poročnika do kornega poveljnika.

Preprosti, resnični popis zmagovite bitke pri Novari sem popolnoma povzel dnevniku Lavrenčičevemu:

»Dné 19. sušca 1849. leta je marširal polk iz Cugiona v Pavijo, dné 20. sušca pa v pričo Radeckega ves čiherni voj čez Pad na Piemonteško. Vse je ukalo, plesalo in skakalo od sáme radosti, vidèč Radeckega, ki je vsakomur privoščil bodrečo besedico. Méni je dejal: ‚Dà, ako je pater navzočen, izvestno nam ne odide zmaga, dà, dà, vrli moji Štajerci!‘

Nočili smo na travniku pri Gropelu, dné 21. sušca 1849. leta pa smo se pomikali dalje. Mesto samó so si bile že osvojile prednje straže. Navzlic temu nismo mogli korakati po njega ulicah, nego morali smo prej odpraviti demontirane topove, pobite konje in mezgè.

Od dné 22. na 23. dan sušca 1849. leta smo kampirali v Vespolatu pod milim nebom. Zarano zjutraj Kinskijanci še nismo vedeli, kaj nas čaka. Ko je polk ob 7. uri zjutraj pokuhal, nadaljevali smo pot proti Novari, oziroma v Olengo. Jaz sem korakal péš z avditorjem F. Hochlingom, polkovnim zdravnikom doktorjem Szomborom ob stráni polkovnemu poveljniku baronu Bianchiju. Spominjam se, da

sta se mi takoj početkom marša iz Vespolata približala stotnika grof Rudolf Salis in Schäffer 'ter dejala: ‚Ti pater, nekako zdí se nama, da padeva danes.‘ Prosila sta me, naj jima oskrbim neke obiteljske stvari, kar sem jima sevéda rad obetal kot dober tovariš.

Ko se takó dalje pomikamo po cesti proti Novari in nas obhaja čustvo, katero se ne dá popisati, zdajci proti 10. uri dopóldne strašno zagrmé topovi in pokajo puške, jedva 20 minut od nas. Varstveni oddelki drugega našega kora pod fzm. d' Asprom so namreč zadeli na véliko vojsko sovražnikovo, katero je osebno vodil kralj Albert. Rezervni kor pod fzm. Thurn-Valsassino se je pomikal kakor tudi prvi kor pod generalom konjice grofom Vratislavom proti Vigevanu in tretji kor pod generalom konjice Wallmodenom proti Vercelliju. Vsi ti trije kori so imeli še do tri ure hodá, da so zadeli na sovražnika. Toda baron d' Aspre, ta sivolasi junak iz bitve pri Lipskem, hotel si je sam s svojim korom natrgati krvavih lovorik, predno bi še prišli drugi oddelki. Ko takó počasi stopamo dalje, prijezdi imenovani feldzeugmeister s svojim spremstvom in zakričí takó-le laskavo: ‚Vi psi, ali hočete véčno živeti?! Stopaj! Na levo v boj!‘ Jaz sem ostal z avditorjem in polkovnim zdravnikom na cesti, in jedva nekoliko sto korakov od méne so padali ljubi Kinskijanci mrtvi in ranjeni, med njimi štirje stotniki in resnično grof Salis tudi. Krogla iz topa ga je raztrgala na kosce; mrtveca smo spoznali po Leopoldovem redu in po redu francoske častne legije, katera je imel pripeta na suknji. Stotniku Schäfferju je preotlila krogla iz puške glavo sredi čela. V spomin nánj hranim še dandanes ónadvá mala samokresa, ki sedaj visita pri moji postelji.

Prevelika sila sovražnikova nas je potiskala sedaj naprej, sedaj nazaj. Mi trije, ki smo stali na cesti, gledajoč to moritev, katere ne pozabim nikdar, čakali smo zvršetka kakor na trnji. Ko se je vršil boj, zvižgale so tudi krogle mimo nas. Nekako ob dveh popóldne začujemo topove od Vigevana in Vercellija. Iz Vespolata je že tudi drevil 4. kor pod fzm. Thurnom sredini na pomoč. Sedaj se je tudi nam izpremenil položaj. Sovražnik, katerega so prijeli od treh straníj, bežal je v mesto Novaro. Ob 4. uri so dejali, da je zmaga naša! In sedaj je bilo širo polje polkovnemu zdravniku doktorju Szomboru in méni. Ranjencev, mrtvecev — temà prijatelja in sovražnika! Toda vsemu nisva mogla kàj. Zmračilo se je. Spal sem na véliki cesti. Okrog méne so ležali trije mrtví pijemonteški vojaki, za vzglavje mi je bil kùp gramoza. Dasi je dišalo po strelnem práhu in mrtvecih, akotudi sem se zavédal zmage, in navzlic govorici, da odmarširamo jutri v Turin,

spal sem izvrstno. Dné 24. sušca 1849. leta ob 10. uri zjutraj je bil slovesen vhod v mesto Novaro. Prej smo še oskrbeli težko ranjene Kinskijance in jih mnogo amputirali. Mèni je bila pri tem pôslu naloga, da sem žile prevodnice prevezoval s svileno nitjo. To je bilo sploh v vojski pri amputacijah moje delo. Oj, kakó opustošeno je bilo mesto! Premagani Pijemontezi so bili pokončali pred begom zdravila po vseh lekarnah, da jih nismo mogli dobiti nikjer, kar je neizrecno razljutilo mojega polkovnega zdravnika.

Po obedu ta dan sem se napotil med 10. in 12. uro v mesto, katero so bili oplenili in opustošili lastni rojaki. Na vélikem trgu pod milim nebom vidim mizo z nekoliko stoli. Sedèl pa je jedini general Schönhals in pisal. Okolo njega so stali Radecky, Hess, kralj Viktor Emanuel, pije-monteški grof Cavour in naš vojni intendant grof Pachta. Poleg drugega sem čul te-le besede: ‚Kralj Albert je odstavljen in mora v pre-gnanstvo na Portugalsko, zakaj z izdajico ni môči sklepati mirú. Kralj je njega sin Viktor Emanuel.‘ Toliko da sem se vrnil k svojemu polku, že nam je došlo povelje, da mora brigada Schultzig takoj odriniti in preganjati sovražnika severno od Novare ter očistiti vso okolico. Tudi jaz sem marširal ž njo. Mnogo, mnogo smo si imeli dopovedati o naših palih in ranjenih tovariših. Blizu sela Fara smo prenočili. Trudni smo legli k počitku.

Kakov nepozaben prizor je bil zjutraj našim očém! Vsa brigada je ležala in spala pod sneženo odejo, poldrug čevelj visoko. Živo se spominjam, kakó so nam klepetali zobjé, in kakó smo kolnèč, smijoč in šalèč se lezli izpod snegá. Odtod smo se dné 25., 26. in 27. sušca vrnili preko Novare v Vespolate in Pavijo.◀ —

Dné 4. vélikega travna 1849. leta je izgubil 47. polk svojega polkovnika. Imenovan je bil namreč za generalnega majorja in moral oditi k ogerskemu voju. Odhajajoči polkovnik je napisal na poti na postaji Aula vrlemu polkovnemu kapelanu to-le izpričevalo:

»Odpozvan od polkovnega poveljništva, čuti se podpisavec zavezanega, podeliti gospodu polkovnemu kapelanu Frančišku Lavrenčiču imenovanega polka vrlo zaslužno izpričevalo, da je ves čas, odkar je podpisavec vodil polkovno poveljništvo, ne samó izvrstno izpolnjeval dolžnosti, tičoče se ga v bólnici, na leci in izpovednici, pri uradnih spisih i. t. d., nego da je tudi vso usodo polkovo, počensí z italijanskim prevratom do danes, prebil v vzpodbujó k vztrajnosti, da je bodril moštvo o priliki, ko so je zavajali po Benetkah k nezvestobi do cesarske rodovine, da je tam v spremstvu oboroženih rebelov iz vojašnice vsak dan v bólnici bolnikom in pri Malgheri ranjenim vo-

jakom delil duhovno tolažbo in pomoč, dalje, da je od početka italijanske vojne prebil vsako nezgodo in vsako težkočo s polkom v bodrenje in v posnemen vzgled, da je ž njim bivakiral pod milim nebom; da je v bitvah pred sovražnikom vedno v smrtni nevarnosti delil ranjencem in umirajočim ne samó duševno tolažbo, nego da je pri izvadanji krogelj in pri amputacijah na lici mesta, kjer se je obezovalo, sam delil zdravniško pomoč; da je vedno moštvo z besedami in činom bodril k hrabrosti in zatajevanju v njega slovenskem máterinem jeziku, da je dné 14. vélikega travna 1848. leta pri sovražnem napadu iz Treviza pri Castretu sredi polkovnega moštva svojeróčno zaplenil papeško grenadirsko zastavo; iz kratka, da je z besedo in dejanjem mnogo pomagal k izvrstnim hrabrim činom polkovim in da se zaradi tega najtopleje priporoča v počast in odlikovanje.

Postaja na poti Aula, dné 4. vélikega travna 1849. leta.

(L. S.)

Bianchi s. r.

polkovnik in poveljnik pehotnemu polku grof Kinski, št. 47.*

»Prezaslužno vedenje gospoda vojaškega kapelana Frančiška Lavrenčiča morem potrditi kot večkratni očitavec ter ga radi tega najtopleje priporočati visoki počasti. Gledé na zaplenjeno papeško zastavo, morem tudi potrditi, da mi jo je imenovani gospod vojaški kapelan izročil zvečer po bitki pri Castretu in da sem jo potem osebno izročil Njega prevzvišenosti gospodu fzm. Nugentu.

(L. S.)

Frančišek grof Schaffgotsche s. r.,

fmlt.*

O priliki, ko so dné 11. vélikega travna 1849. leta naši ljudje plenili Livorno, otel je Lavrenčič osemdesetletnemu škofu livornskemu Girolamu Gaviju življenje. V zahvalo ga je ta imenoval častnim župnikom vladiške dijeceze v Livornu. Dalje je bival Lavrenčič v Pizi, Luciji, Pistoji, Florenci, Civitavecchiji, bil prisoten pri slovesnem vhodu papeža Pija IX. v Rimu in služil mašo v cerkvi Aracoli.

Dné 24. malega srpana 1850. leta je feldmaršal Radecky svojeróčno dekoriral Lavrenčiča z zlatim duhovnim križcem za zasluge »pro piis meritis«, rekši: »Zahtevali niste ničesar boljšega!«

Dné 1. vélikega travna 1852. leta so prestavili Lavrenčiča za kapelana k mornarici. Ves polk je žaloval, da so takó nepričakovano odpozvali ljubljene polkovnega kapelana. Tedanji poveljnik polkovnik grof Castiglione je pri slovesi objel Lavrenčiča, snel s stene svoj portret in mu ga podal, rekši: »Ljubi moj prijatelj, ne morem vam dati drugega nego samega sebe!« Poleg tega je izročil Lavrenčiču

izpričevalo, pisano v najsrčnejših izrazih, čegar končne vrstice naj navedem tukaj:

»Neomejeno zaupanje vseh predstojnikov in otroška ljubezen vsega polka je bila vrlo zaslužena plača njega plodovitemu delovanju. Naše najodkritosrčneje želje spremljajo tega najvrednejšega duhovnika, čegar spomin nikoli ne ugasne v hvaležnih srcih nas vseh.

V Florenci, dné 3. vélikega travna 1852. leta.

(L. S.)

Castiglione s. r.,

polkovnik.«

Kot pomorski kapelan pa Lavrenčič ni deloval dolgo. Prijal mu ni morski vzduh, in že meseca kimovca 1852. leta je pustil svojo službo in prestopil v civilno službo, iz prva kot kaznilničin duhovnik v kaznilnici Karlau v Gradci. Kesneje mu je podelil tedanji ogerski guvernêr knez Frančišek Liechtenstein župnijo Holleneg na górenjem Štajerskem. Tù živi sedaj Lavrenčič v prijazni hišici, katero si je sezidal sam. Radi ga vselej vidijo v krasnem grádu Hollenegu, lasti kneza Liechtensteina.

Življenje — trpljenje.

Čemú trpim?

Čemú živim?

Živim, da morem trpeti,

Trpim, ker moram živeti.

Filodem.

Na grobu.

Pomlád je v cvét odela svét;

Kaj hodiš na gomilo zrét,

Mladenič tožni, tihi?

Cvetóv ne išči na gomili,

Iz trat so lepših privabili

Pomládi nežne dihi.

»Na grob cvetic ne hodim zret,

Žalujem le usèhli cvét,

Ki spava v krilu jame.

Pomlád ljubezni v mé je dèhnil;

Odkar mi cvét je tá usèhnil,

Pomlád ne cvète záme . . .»

Zdéslav.

